

Tednik

Učiteljski Tovariš.

Glasi avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Stev. 26.

V Ljubljani, 28. rožnika 1907.

XLVII. leto.

„Učiteljski Tovariš“ izhaja vsak petek. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Posamezna številka 16 h. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo „Učiteljskega Tovariša“ v Idriji. Naročnino prejema Francišek Črnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Za oznanila je plačati od dvostopne petit-vrste po 20 h, če se oznanilo tiska enkrat; po 18 h, če se tiska dvakrat, in po 16 h, če se tiska trikrat; če se večkrat tiska, znaten popust. Oznanila sprejema „Učiteljska tiskarna“. Priloge poleg poštnine 6 K.

Za slovensko vseučilišče v Ljubljani.

Že zadnjič smo poročali, da je sklican na nedeljo, dne 9. t. m., „Svaz česko-slovanskega studentstva“ vsedijaško zborovanje v Pragi, da slovenski, češki in maloruski dijaki skupno manifestirajo za slovensko vseučilišče v Ljubljani, za češko v Brnu in rusinsko v Levovu.

Za slovensko vseučilišče je govoril dr. Mihajlo Rostohar. Utemeljeval je potrebo slovenskega vseučilišča tako-le:

Če hoče slovenski narod živeti in veljati za kulturni narod, potrebuje k temu slovenskih šol in predvsem slovenskega vseučilišča. Velik del slovenskih abiturientov je prisiljen zaradi materialnih razmer opustiti visokošolske študije; če pa gredo na univerzo, izgubljajo le prevečkrat v eksistenčnem boju svoje narodne ideale in se vračajo domov kakor tujci. Sovinizem nemških profesorjev odganja slovansko študentstvo z univerz; lani se je sprejela na zborovanju dunajske „Kampforganisation“ resolucija, zahtevajoča, naj se slovanskim dijakom zabrani pohajati menzo akademiko, da jim na ta način onemogočijo existenco. Težavno stališče ima slovenski študent tudi pred nemško-nacionalnimi profesorji. Slovanski dijak je obče priznано nadarjen in marljiv; vendar pada v zadnji dobi vedno na izpitih po 75% slovenskih dijakov, dočim delajo Nemci z lahkoto svoje izpite. Splošno je mnenje, da uspeh slov. dijaka ne zavisi več od njegovega znanja, ampak od tega, pred kakšno komisijo je prišel. Slovanskim profesorjskim kandidatom, ki so napravili iz svoje stroke izpit z dobrim uspehom, napišejo v izpričevalo klavzulo „befähigt zum Unterricht in der deutschen Sprache mit Ausschluß des deutschen Gebietes“. To se prakticira že dve leti. S takim izpričevalom more slov. kandidat dobiti službo kvečjemu v Ljubljani. Tako izgleda pravica slov. dijaštva na nemških univerzah, tak je danes položaj!

Vlada sama je priznala oficijelno upravičenost naše zahteve po lastnem vseučilišču. Ko je pa zarožljalo v nemškem taboru, se je vlada izgovarjala, da bi univerza ne imela dovolj slušateljev. Ako je vlada ustanovila v Črnovicah za 300 nemških buršev posebno nemško univerzo, tedaj ima 600 slovenskih visokošolcev tudi pravico do lastnega vseučilišča.

Slovensko vseučilišče bi imelo brez dvoma v kratkem času brez teološke fakultete 800 slušateljev. O tem so na merodajnem mestu docela uverjeni, zato so se oprijeli zdaj drugega argumenta, ki je prvemu dijametralen. Vlada pravi, da bi z ustanovitvijo slovenskega vseučilišča provzročila le hiperprodukcija inteligentnega proletarijata. Uradniška statistika nas

pa poučuje, da v slovenskih deželah zavzemajo Nemci približno računjeno 570 uradniških mest, do katerih imajo pravico edinole Slovenci — po številu prebivalstva računjeno. Vun s temi impertinentnimi tujimi uradniki s slov. zemlje, ki izvršujejo le potujčevanje slovenskega ljudstva, pa bo dovolj mest za vse tiste slovenske dijake, ki bodo izštudirali na slovenskem vseučilišču.

Danes imamo že vse učne osebe za pravniško fakulteto, katere takojšnjo ustanovitev odločno zahtevamo. Tudi učnih oseb za filozofsko fakulteto bi lahko imeli dovolj, ko bi se Slovencem ne stavile ovire pri habilitaciji na nemških univerzah! Obrachamo se na bratski češki narod s prošnjo, da nam v tem oziru priskoči na pomoč in omogoči provizorično habilitacijo slovenskih docentov na češki univerzi.

Slovensko, češko in malorusko vseučiliško vprašanje se mora rešiti obenem; med temi postulati naj obstoja junktim, ker le tedaj zadobi slovanska solidarnost realno podlago!

Sedem let vodi že slov. dijaštvo boj za univerzo, a vlada nas ni upoštevala in ni izpolnila niti naše zahteve niti češke niti maloruske. — Dovolj ji prošenj, dovolj lojalnih peticij, odslej velja boj, in ta boj mora biti vzajemen!

S tem shodom se je začel nov boj za slovanske univerze. V solidarnosti vseh treh narodnosti je tudi zagotovljen uspeh vseučiliškemu vprašanju. Sprejela se je resolucija, ki zahteva češko univerzo v Brnu, slovensko v Ljubljani in malorusko v Levovu. Na predlog fil. Zalarja je bil sprejet še dodatek, ki smo ga objavili že zadnjič.

Minuli teden so se mnoge slovenske občine in korporacije, mnoga slovenska društva ter naša okrajna učiteljska društva brzojavno obrnila na naučno ministrstvo, oziroma na predsedstvo državnega zbora s prošnjo in zahtevo, da ugoti dunajska vlada splošni zahtevi slovenskega naroda ter mu ustanovi v Ljubljani najvišji kulturni zavod — popolno slovensko univerzo.

Tudi mi želimo od vsega srca, da bi bil čimprej položen temelj našemu vseučilišču. To je izvršljivo, ker so dani vsi pogoji. Sedaj je ugodna prilika za naše državne poslance, da dokažejo česa so zmožni in kaj vzmore vztrajno delo v blagor našega kulturnega napredka!

Novo politiško življenje na Goriškem.

Po dogovoru po zborovanju goriškega učiteljskega društva v Kanalu dne 6. junija, se je vršil zaupni shod goriškega učiteljstva v Gorici dne 13. junija. To je že-

tretji zaupni shod v dobi pol leta; znamenje, da se bliža tudi učiteljstvo neki novi dobi, novemu življenju na političnem polju. Udeležba je bila pičla, ker je bil pred osmimi dnevi občni zbor društva mnogobrojno obiskan. Edina točka dnevnega reda je bila: kako stališče naj zavzamemo nasproti novo ustanovljajoči se kmetijski stranki, ki ima dve uri kasneje ustanovni zaupni shod. Sicer pa ni bil tretji zaupni shod učiteljstva nič drugega nego nadaljevanje posvetovanja o političnem položaju z ozirom na učiteljstvo.

Sklicatelj shoda Ig. Križman je trdil, da tako dalje ne more iti, da trpi ugled naš, ker ni discipline v našem stanu v političnih zadevah, nismo političsko organizirani. Z nekaterimi točkami napredne stranke se ne more strinjati mnogoteri učitelj, h klerikalni stranki ne bi smel spadati noben učitelj, ker se napadi na nas vedno ponavljajo.

Bližajo se deželnozborske volitve — zopet boj. Mi smo na razpotju, kam torej? Tretja, nova kmetijska stranka bo združila vse učitelje. Odločiti se nam je, a skupno v eno stranko, da bodo računali z nami. Zaradi prepričle udeležbe ni mogoče danes končno sklepati, marveč okrajna učiteljska društva naj pripravijo, da bodo vsi udje pri eni politični stranki. Navajal je glavne točke iz načrta nove stranke.

Sklicatelj prvih dveh zaupnih shodov Fr. Bajt poudarja, da današnji shod nadaljuje po njem pričeto delo ter obžaluje, da se je postopalo pri zadnjem shodu netaktno; zaradi tega da je za nas marsikaj zamujeno.

Pet. Medvešček je govoril v daljšem govoru o razmerju države, dežele, okraja in občine do šole, odkar je šola obča pravica in obča dolžnost avstrijskih narodov. Učiteljstvo je važen faktor šole, dobro učiteljstvo daje dobro šolo, dobro učiteljstvo pa je treba dobro plačati. Ker pa določujejo plače državni in deželni zbor, je učiteljstvo primorano brigati se za volitve. Pri volitvah odločujejo stranke torej mora biti učiteljstvo strankarsko vsaj toliko časa, dokler nima zagotovljene primerne eksistence. Omenja dosežani stranki: klerikalno in napredno; pri obeh je sodelovalo doslej učiteljstvo brez kake organizacije v politične namene; na dan pa silita pri nas tudi dve novi stranki: kmetijska ter socialnodemokratska.

Nastajajo vprašanja: ali se hočemo okleniti samo ene stranke in katere? Ali pa se ho-

čemo cepiti med stranke kakor doslej? Tretja možnost bi bila: stati z unajstrank.

Poslednje je zdaj nemogoče, ker naše vprašanje ni še rešeno in kar bi se brez nas ne rešilo ugodno. Odločiti se nam bo za katero prvih dveh vprašanj. Težko bode spraviti vse učiteljstvo k eni stranki iz raznih vzrokov. Na vsak način pa moramo, ako hočemo kaj veljati, nastopati tako, da vemo sami, kaj hočemo; a tudi stranke morajo vedeti, čemu smo pri njih.

V ta namen potrebuje učiteljstvo svojega političnega vodstva, brez katerega je vse delo zaman.

Al. Urbančič konstatira, da so bili naši dosežani politični odnosi žalostni, a boji se, da ostanejo tudi v prihodnje enaki, ker vlada med nami neka bojazljivost in ker je težko organizirati tako učiteljstvo. Zmaguje socialna stranka, prijateljica šoli in učiteljstvu. Naša deželna politika je zavožena. V bodočnosti bosta dve glavni stranki: klerikalna in socialnodemokratska; kam bo spadalo zrelo učiteljstvo, je naravno.*

Ant. Možina razvija približno iste misli kakor Urbančič. Nova stranka utegne imeti marsikaj dobrega ter se razširiti.

J. Križman ugovarja Urbančiču, ker socialnodemokratske stranke na deželi ni, a nova stranka nas bo podpirala. Združiti se moramo, ter izvoliti politično vodstvo.

Fr. Vendramin iz Sežanščine se ogreva za novo kmetijsko stranko, ker smo kmetijski učitelji, torej vsi pristopimo k novi stranki.

Na predlog Ant. Možine se soglasno izvolijo v političski odbor: Medvešček, Križman, Vendramin, Urbančič in Vrč. O zadevi bodo pretresovala okr. učit. društva in potem zaupni shod vsega slovenskega učiteljstva v deželi. — Učiteljstvo, zbrano na našem zaupnem shodu, je odšlo polnoštevilno na ustanovni shod nove kmetijske stranke.

* * *

Ustanovni shod nove kmetijske stranke je bil mnogoštevilno obiskan. Program stranke je razvijal dr. Franko, v imenu učiteljstva je pozdravil novo stranko nadučitelj Medvešček. Oglašali so se posestniki iz raznih strani dežele, a vsi so izražali potrebo nove stranke.

* To je resnica!

Uredn.

Anton Žager.

In tudi Tebe ni več med nami! Neizprosna smrt, ki si se ji dolgo časa — gotovo nad 20 let — uspešno branil, Te je pokosila. Iztrgala Te je iz sredine Tvojih otrok, ki si jih tako lepo vzgajal, tako srčno ljubil in zanje vse žrtvoval, kar si imel. Zapustil si žalujočo vdovo in sedem nepreskrbljenih otrok, ki Te bodo težko pogrešali, dočim si drugim otrokom že preskrbel življenjski obstanek. Učiteljstvo je izgubilo s Teboj blagega, odkritosrčnega, zvestega, za svoj poklic vnetega tovariša, narod naš odločnega in spretnega bojavnika za napredek in svobodo. Tolaži naj nas zavest, da pridemo prej ali slej tudi za Teboj.

Anton Žager je bil rojen 28. marca 1858. l. v narodnem trgu Žalcu, kjer je obiskoval tamošnjo trirazredno ljudsko šolo. Pozneje je absolviral vse tri letnike meščanske šole v Celju, potem 4 letnike učiteljske, nekaj v Mariboru, nekaj v Ljubljani. Rajni Žager je bil vrlo naobražen šolnik, ki je imel o vsaki stvari trezno in dobro premišljeno sodbo.

Dne 20. julija 1877 je nastopil provizorično službo v Št. Petru, kjer je ostal do 1. svečna 1878, ko je dobil službo v Petrovčah, torej v bližini svojega rojstnega kraja. Tu je služboval do 1. aprila 1880, ko je dobil službo v Novi cerkvi. Dne 30. maja 1881 je postal tam definitiven, ker je meseca maja napravil izpit sposobnosti v Gradcu. Dne 1. oktobra l. 1881. je nastopil službo na takratni enorazrednici na Gorici v gornjegrajskem okraju, kjer je neumorno deloval nad 20 let. Ker ga je vzgoja otrok mnogo stala, si je želel priti v bližino mesta. Čeprav je bil izboren učitelj, vendar se mu ta želja dolgo ni izpolnila. Šele takratni glavar grof Attems mu je pomagal, da je bil uradnim potom dne 1. oktobra 1902. l. nameščen kot nadučitelj v Petrovčah. Dne 11. maja 1907 je izdihnil svojo blago dušo. Zaradi bolehnosti je imel daljši dopust l. 1892., l. 1901. in l. 1906. Ker se mu dopust ni mogel več dati in bi bil umirovljen, se je silil ves bolan v šolo, le nekaj dni pred smrtjo ni mogel več poučevati. Ginljivo je bilo, kako so bili učenci tihi in mirni v šoli, da bi ne žalili svojega dobrega in bolanega učitelja, kako se jim je smilil, kadar je bruhal kri. Ali ni zares grenko učiteljsko življenje? Jetika, ti si pa naša

V odbor, ki ima sestaviti program, so bili izvoljeni: dr. Franko, Mrmolja, Zega, Medvešek (nadučitelj) in Klanšček. V ta odbor se po potrebi povabijo zaupniki iz vse dežele. Končno bo sklepal po odboru sklicani shod.

* * *

Torej imamo hkratu dvoje nekih političkih organizacij. Učiteljstvo se ima organizirati samo, da bo zamoglo političko nastopati, a organizira se nova kmetška stranka, h kateri bi utegnilo pristopiti vsaj večina učiteljstva, ako že ne vse kompaktno. Z vso pozornostjo bomo sledili daljnemu razvoju obeh organizacij.

Delo za ugled.

Poroča M. Kabaj.

(Konec.)

Do sedaj smo našli razno ravnanje učiteljevo pri izpolnjevanju njegovih dolžnosti v šoli in v družabnem življenju med ljudstvom, a najpoglavitejšega še nismo navedli, in to je kolegialnost med učiteljskim osebjem samim. Navada je, da so razni stanovi združeni med seboj, kar danes z zadovoljstvom opazujemo v socialnem življenju. „V slogi je moč“, pravi naš pregovor. Tudi mi učitelji smo združeni in složni v svoji organizaciji, a nismo vsi, mnogo od nas je ravnodušnih, ne brigajo se dosti za stanovsko vzajemnost, čast, ugled in spoštovanje. Nas vseh sveta dolžnost je, da zbudimo take zaspance iz letargije, da se ti ne bodo naslanjali le na delo drugih, oni pa bi mirno sedeli za pečjo ter uživali sad truda in požrtvovalnosti drugih. Vsak od nas naj bo član kakega učiteljskega društva, naj podpira stanovske liste, naj bo ponosen na delovanje svojih neustrašenih in požrtvovalnih tovarišev, ki žrtvujejo vse svoje dušne in telesne moči za šolo, stanovsko organizacijo in svoj narod. Ako se bomo na ta način spoštovali sami, upoštevali in spoštovali nas bodo tudi drugi. „Kdor ne spoštuje se sam, podlaga je tujčevi peti“, veli naš narodni rek, ki si ga mora zapisati vsak od nas globoko v svoj spomin in svoje srce.

Ljudje pravijo, da je tam pekel doma, kjer je v družini prepir in sovraštvo brez konca in kraja. To ima mnogo v sebi. Vsak želi imeti mir, a ljubi mir si mora znati vsak sam pridobiti. Ako boš vedno in povsod postopal taktno, premišljeno in pametno boš užival gotovo mir in tudi spoštovanje. Žal, da celo v naših vrstah ni večkrat miru. Zlasti na večrazrednicah se

spremljevalka in končna rešiteljica. — To je pač naše plačilo! —

Kakor že omenjeno, je bil Žager marljiv in vesten učitelj, vnet za svoj stan, tovarišem pa je bil odkritosrčen in blag kolega. Zato so ga vsi ljubili; svoje zaupanje so mu s tem pokazali, da so ga večkrat volili kot učiteljskega zastopnika v okrajni šolski svet, kjer se je krepko potegoval za učiteljske interese. Enkrat je bivši okr. glavar Wagner — znan po svoji čmernosti — zarohnel na Žagerja, ko je zagovarjal nekega učitelja: „Sie haben das Protokoll zu schreiben“. Ta pa mu je pojasnil stališče, da učiteljski zastopnik ni za to pri seji okr. šol. sveta, da bi zapisnik pisal, ampak ima iste pravice, kakor vsak drug član te korporacije. Kot učiteljski zastopnik je imel mnogo dela, mnogo poročil, zlasti z obravnavo šolskih zamud za vse šole gornjegrajskega okraja. Ko so drugi sladko spali, je Žager ponoči opravljal to sitno delo, in sicer več let.

Rajni Tonče je bil tudi soustanovnik „Gornjegrajskega učiteljskega društva“, ki ga je izvolilo svojim častnim članom. Če je bil zdrav, se je gotovo udeležil zborovanj, v katerih je

tupatam godijo reči, ki nam prav nič ne ugajajo. Nesporazumljenje med učiteljstvom samim vpliva prav slabo na ugled učiteljstva pri ljudstvu. Učitelj voditelj naj smatra svoje podrejene učitelje kot tovariše, ne pa kot podložne in ponižne sluga. Ošaben, premogočen in netakten nastop učitelja-voditelja nasproti podrejenemu učiteljstvu ima prav mnogokrat silno slabe posledice. Nemir, prepir, sovraštvo in nesporazumljenje se napravi lahko in hitro, težko je pa potem napraviti lepo soglasje. Prav mnogokrat je tudi podrejeno učiteljstvo krivo mnogim preprirom in nesporazumljenju, ker so ti preveč domišljavi, nestrpni, nepokorni in tudi namenoma nagajivi. Vsak od nas ima svoje napake, velika umetnost je ravno v takšnih slučajih dobiti pravo pot, da se ne krati miru in sporazumljenja ter s tem ne gubi ugleda in spoštovanja pri ljudstvu. Ako si v šoli še tako dober pedagog ter vesten in priden učitelj, si obenem prav slab pedagog, ako živiš z drugim učiteljstvom v nesoglasju, preprirom ali celo sovraštvu.

Vse, kar smo povedali do sedaj, velja tudi za naše tovarišice. One so z nami enakopravne, se ubijajo in trudijo z nami pri odgoji naše mladine. Danes še nima žena v javnosti iste veljave z moškimi, ker je ta po naravi odmerjena bolj družinskemu krogu. Vendar opazujemo, da se tudi ženstvo čedalje bolj emancipira, tudi žena stopa v družabno življenje, tudi nji so odprte že razne službe. Mi imamo ženo upoštevati pri odgoji kot odgojiteljico na pravem mestu. Žena ima v človeški družbi kot odgojiteljica zlasti v družinskem krogu prav veliko ulogo. Komu od nas ni znana materina ljubezen z naših otroških let? Zato bodi pozdravljena žena kot odgojiteljica pri šolski odgoji! Vendar z žalostjo opazujemo, da se gospodične učiteljice na mnogih krajih ločijo od nas. Ne zahajajo rade v naša društva, ne podpirajo rade naše stanovske organizacije. Tudi naših stanovskih listov ne berejo in ne podpirajo rade. Živijo rade bolj same zase, brez vneme, brez ponosa na svoj stan, brez pravega, kolegialnega, živahnega zanimanja. Ali je to prav? Vsa čast pa našim vrlim, zavednim kolegijam!

Če zavzamemo stališče enakopravnosti, moramo to letargijo strogo obsojati. Mi moški učitelji moramo biti z učiteljicami enega duha, enega dela in tudi enake požrtvovalne delavnosti. Tudi za učiteljice je med našim narodom premnogo dela. Izobraževalnih društev je med narodom prav malo. Med ženstvom bi lahko imele naše učiteljice veliko in imenitno ulogo, zaradi česar bi žele veliko pohvale, hvaležnosti, spoštovanja in zaupanja.

bil mnogokrat poročevalec. — Za svoje temeljite referate pri okrajnih uradnih skupščinah je dobil mnogo pismenih pohval od okraj. šol. sveta.

Žager je bil tudi tajnik občine Kokarje, kamor spada šola na Gorici, približno 18 let ter si je pridobil za občino mnogih zaslug tako, da ga je občina imenovala častnim občanom.

Mnogo zaslug si je pridobil Žager kot spreten mladinski pisatelj; svoje mične povesti, ki so jih otroci jako radi čitali, je objavil v „Vrteu“ in en spis v „Knjižnici za mladino“. Razen tega je pisal v „Popotnika“. Tudi „Slovenske večernice“ družbe sv. Mohorja so prinesle povest, v kateri je opisal resnične dogodke iz gornjegrajskega okraja. V povestih se je najraje podpisoval „Tone z Gošče“.

Dragi Tonče! Prestal si vse muke in skrbi, kakršne naprtil življenje človeku, posebno pa še učitelju z mnogoštevilno rodovino. Legel si k zaslužnemu počitku. Vsak, kdor Te je poznal, Te ohrani v najboljšem spominu!

Slava Tebi!